

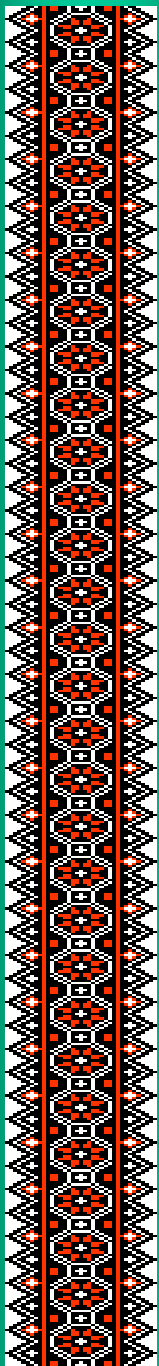
- ТЕМА УРОКУ:

Основні групи фразеологізмів

Мовозновчий диктант « Вірю – не вірю »

1. Лексика – це словниковий склад мови.
2. Усі терміни – багатозначні слова.
3. У реченні «Сумують ластівки в садах» слово «сумують» ужите в переносному значенні.
4. Слова «велетень, титан, гігант» синоніми.
5. Слова «вдень – вночі, гарячий холодний, зима – літо» - омоніми.

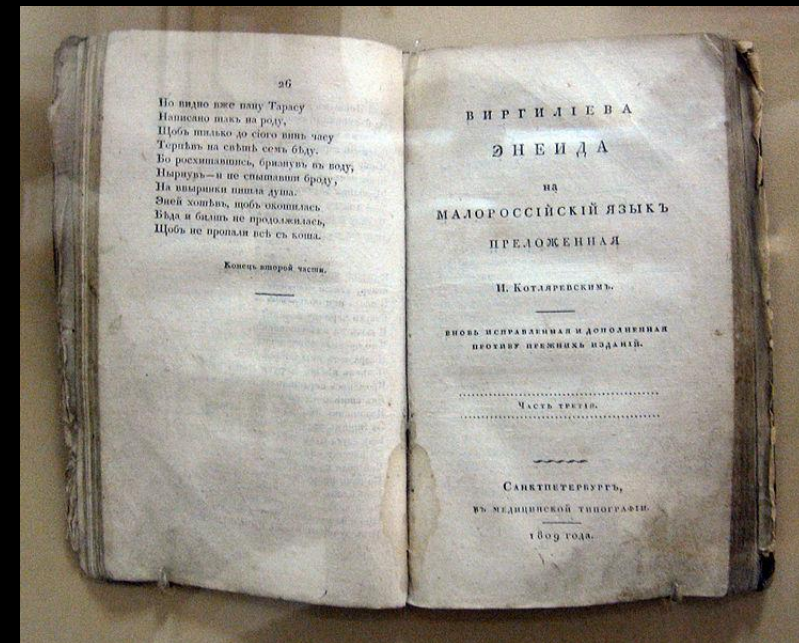
6. У реченнях «Учитель використовує ефективні методи викладання» та «Моя сестра – ефектна дівчина» вжито пароніми.
7. Слова «диспетчер, авіатор, фотограф» - іншомовні.
8. Слова «феодал, очіпок, урядник» - діалектні.
9. Слова «вода, земля, подяка» - стилістично забарвлені.
10. Епітети, порівняння, синекдоха – це тропи.
11. Сніг іде, густий голос, рукав річки – це метафори. +
12. Гіпербола, літота, алегорія здебільшого вживаються в офіційно-діловому стилі.

1. + Лексика – це словниковий склад мови.
2. - Усі терміни – багатозначні слова.
3. + У реченні «сумують ластівки в садах» слово «сумують» ужите в переносному значенні.
4. + Слова «велетень, титан, гігант» - синоніми.
5. - Слова «вдень – вночі, гарячий – холодний, зима – літо» - омоніми.
6. + У реченнях «Учитель використовує ефективні методи викладання» та «Моя сестра – ефектна дівчина» вжито пароніми.
7. + Слова «диспетчер, авіатор, фотограф» - іншомовні.
8. - Слова «феодал, очіпок, урядник» - діалектні.
9. - Слова «вода, земля, подяка» - стилістично забарвлені.
10. + Епітети, порівняння, синекдоха – це тропи.
11. + Сніг іде, густий голос, рукав річки – це метафори.
12. - Гіпербола, літота, алегорія здебільшого вживаються в офіційно-діловому стилі.

*Еней був парубок моторний
І хлопець хоть куди козак,
Удавсь на всеє зле проворний,
Завзятіший од всіх бурлак.
Но греки, як спаливши Трою,
Зробили з неї скирту гною,
Він, взявши торбу, тягу дав;
Забравши деяких троянців,
Осмалених, як гиря, ланців,
П'ятами з Трої наживав.
Він, швидко поробивши човни,
На синє море попускав,
Троянців насажавши повні,
І куди очі почухрав.*

Поема «Енеїда»

була написана Іваном
Котляревським у 1798 році.
Вона стала першою
друкованою книгою,
написаною народною
українською мовою

Після уроку ви зможете:

- визначати роль фразеології в системі мови, види фразеологізмів;
- пояснювати значення фразеологізмів, їх походження;
- користуватися фразеологічним словником;
- правильно вживати фразеологізми у мовленні;
- пояснювати синтаксичні та стилістичні функції фразеологічних зворотів;
- збагатити словник новими фразеологізмами та крилатими висловами;
- використовувати набуті теоретичні знання в процесі виконання практичних вправ.

Тема уроку:

Основні групи фразеологізмів

Нема мудріших, ніж народ, учителів.

У нього кожне слово – це перлина

М. Рильський

**З'ясуйте, чим відрізняються словосполучення
1 і 2 колонок**

Білий папір

біла ворона (відрізняється)

Дати хліба

дати перцю (покарати)

Каша з молоком

*кров з молоком(краса,
здоров`я)*

Водити за руку

*водити за носа
(обдурювати)*

Гнути залізо

гнути кирпу (зазнаватися)

Набити ґулю

набити руку(навчитися)

Словосполучення

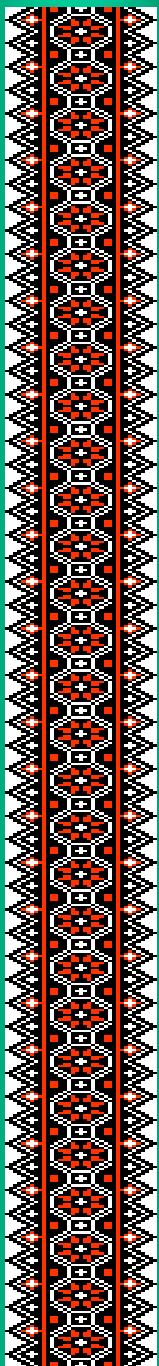
Вільні

(слова не втрачають
власного значення)
(граматично організоване
вільне поєднання слів)

Стійкі

Термінологічні
(назви певних
понять – науки,
техніки,
мистецтва)

Фразеологічні
(стійкі сполучення
слів, що мають
одне лексичне
значення)

Ознаки вільних словосполучень	Ознаки фразеологізмів
1. Будь–яке слово можна замінити іншими	1. В їх складі не можна замінити слова за своїм бажанням
2. Слова зберігають свою смислову самостійність. Кожне слово вжите із властивим йому лексичним значенням	2. Слова втрачають свою смислову самостійність. Сполучення слів має одне лексичне значення
3. Складаються в процесі мовлення, не потребують запам`ятовування	3. Не складаються в процесі мовлення, а, як і слова, використовуються готовими, потребують запам`ятовування

- **Фразеологізм** – одиниця мовлення, що складається з двох або більше компонентів і характеризується відтворюваністю, цілісністю значення, стійкістю лексичного складу та будови.
- **Фразеологія** – це розділ мовознавчої науки, що вивчає фразеологізми.

Джерела української фразеології

З народних джерел	З голови до п'ят, водити за носа, теревені правити
З професійно-технічних	З іншої опери (спів); на ловця і звір біжить (мисливство); де тонко, там і рветься (кравецтво); спускати на гальмах (транспорт)
З релігійних висловів (Біблія)	Співати Лазаря, Хома невірний, терновий вінок, манна небесна
Вислови античних часів	Прокрустове ложе, Юдині срібники, крокодилячі сльози
Прислів'я й приказки (УНТ)	Любиш кататися — люби й саночки возити; лінивому все ніколи; курям на сміх; чи так, чи інак, а буде з риби рак
Крилаті вислови видатних осіб, філософів, учених, політичних діячів, письменників	Послухали Лисичку і Щуку кинули у річку (<i>Л. Глібов</i>). Бути чи не бути; Ромео і Джульєтта (<i>У.Шекспір</i>). Пропаща сила (<i>Панас Мирни</i>). Любовний трикутник (<i>Г.Ібсен</i>)
Переклади іншомовних фразеологізмів	Дивитись крізь пальці (з нім.), се ля'ві (таке життя) - (з франц.)

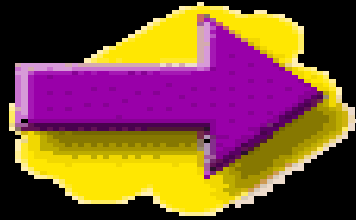
Спіймай помилку

- Боягуз своєї лінії боїться.
- Жди з горя погоди.
- Товкти воду в мисці.
- Тиха хода греблю рве.
- У здоровому тілі здоровий пух.
- Від добра бобра не шукають.
- Крутиться як булка в колесі.
- Мовчати як риба об лід.
- За трьома зайцями побіжиш – жодного не спіймаєш.

У фразеологічні одиниці вставте пропущені слова (користуйтесь довідкою). Поясніть значення фразеологізмів.

- Гострити ...; сам собі ...; ... на ... не попадає; викинути з ...; втрачати ...; ... з'їсти; прихилити ...; ламати ...; не по ...; на ... ходити; крізь ... цідити.
- Язык до ... доведе; пропав, як швед під ...; на городі бузина, а в ... дядько; бачив ... і ..., і мідні труби; у ... був і папи не бачив.
- *Довідка:* зуб, голова, очі, Київ, Полтава, Крим, Рим

*Групи
фразеологізмів за
семантичною
(смісловою)
злитістю*

фразеологічні
вислови
(окрема група)

фразеологічні
зрощення (ідіоми)

фразеологічні
єдності

фразеологічні
сполучення

Фразеологічні зрощення -

- це стійкі нерозкладні словосполучення, значення яких не впливає із значення тих слів, що входять до них :
- Варити воду (*вередувати*).
- Собаку з'їсти (*бути майстром*).
- Пекти раки (*червоніти*).

! Фразеологічні єдності -

- це такі фразеологічні сполучення, загальне значення яких певною мірою мотивується значенням тих слів, що до них уходять
- Заливатися слізьми (*безутішно плакати*).
- Згорати від сорому (*червоніти*).
- Товкти воду в ступі (*повторювати*).

! Фразеологічні сполучення -

- Це такі стійкі мовні звороти, у яких один з компонентів має самостійне значення, що конкретизується в постійному зв'язку з іншими словами.
- Нічого в рот не **брати**(нічого не їсти).
- **Брати** гору (перемагати когось, щось).
- **Брати** рушники(свататися)

Фразеологічні вислови -

- Фразеологічні вислови, що об'єднують стійкі звороти мови, котрі складаються зі слів, кожне з яких має цілком вільне значення, проте в мовленні такі вислови відновлюються як усталені **(прислів'я, приказки, крилаті вислови, афоризми)**:
 - Не все те золото, що блищить.
 - Сім раз відмір, - а раз відріж.
 - Не кажи гоп, поки не перескочиш.

Продовжіть фразеологізм

- Зробив діло –
- Який батько –
- Що посієш –
- Вовків боятися –
- Вік живи –
- Краще один раз побачити,...
- Козацькому роду...
- Хто рано встає,...
- Не такий страшний чорт, ...
- Хто в ліс,...

Дотепні фразеологізми

- Розкрийте зміст знайдених у дотехах фразеологізмів. Визначте в них фразеологізми і поясніть їх стилістичну роль.

Хто віддав останню сорочку, той не носить камінь за пазухою. Першими у чорні списки потрапляють світлі голови. Ми завжди все робимо правильно, і навіть лікті потім кусаємо як слід. Яке коротке життя: не встигне людина навчитися тримати язик за зубами, як вони вже випадають. Хіба у нас очі бачать, що купують, як вони від цін на лоба полізли?

Синтаксичний практикум

Доберіть по кілька фразеологізмів зі словами **ГОЛОВА, серце, слово, око**. Запишіть їх. Складіть з окремими із них (на вибір) 6-7 речень, запишіть, підкресліть усі члени речення.

ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ: §16. ВПРАВА 277

Тема уроку:

**Багатозначність, синонімія
та антонімія фразеологізмів**

Нема мудріших, ніж народ, учителів.

У нього кожне слово – це перлина

М. Рильський

Фразеологізми можуть бути:

однозначними

«відтанути серцем» -

перестати сердитися, ображатися

багатозначними

«стати на ноги» -

**1) подорослішати, стати
самостійним;**

2) одужати після хвороби

Фразеологізми можуть мати

Фразеологічні

синоніми

– це фразеологізми, що позначають той же предмет або явище дійсності, виражають те саме поняття, але увиразнюють та відтіняють його різні сторони.

Фразеологічні антоніми – це фразеологічні одиниці з протилежними значеннями.

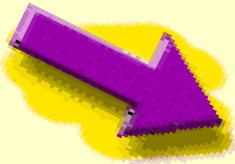
Види фразеологічної антонімії:

Фразеологічні синоніми об'єднуються в синонімічні ряди.

фразеологічну,

коли у ролі антонімів виступають

внутрішню, коли один із фразеологізмів є антонімом до якогось із компонентів (слова) іншого фразеологізму

Синонімічний ряд

- дати драла;
- накивати п'ятами;
- ноги в руки;
- ноги на плечі;
- винести ноги;
- дати ходу;
- дати дьору;

**Запишіть до поданих фразеологізмів подані
синонімічні слова**

1. Пускати півня	1) <i>далеко</i>
2. Замилювати очі.	2) <i>замовкнути</i>
3. За тридев'ять земель.	3) <i>вигідно</i>
4. Утратити свідомість.	4) <i>удосвіта</i>
5. Прикуси язика.	5) <i>здоровий</i>
6. Брати гору.	6) <i>знепритомніти</i>
7. Вільний птах.	7) <i>багато</i>
8. На руку ковінька.	8) <i>обманювати,</i>
9. Кров з молоком.	9) <i>незалежний</i>
10. Ні світ ні зоря.	10) <i>перемагати</i>

Наведені фразеологізми запишіть у синонімічний ряд, згрупувавши їх.

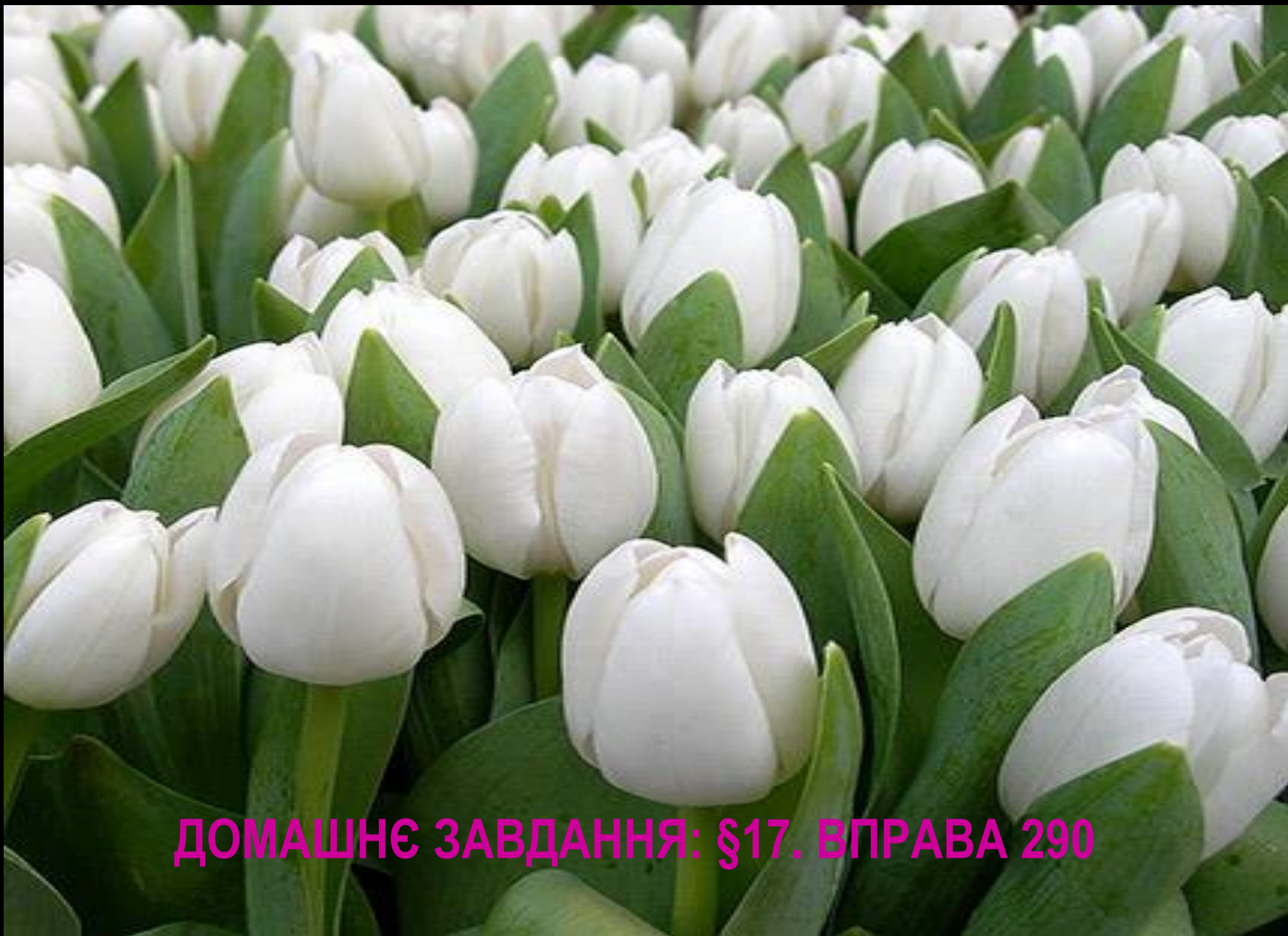
1. Ні риба ні м'ясо.
2. Обдерти як липку.
3. До гарячого ще приском сипнути.
4. Бити в барабани.
5. Стелитися під ноги.
6. Ні пава ні ґава.
7. Останню сорочку зняти.
8. Бити на сполох.
9. Ходити на задніх лапках.
10. Дзвонити в усі дзвони.
11. Оливи до вогню долити.
12. Пустити з торбами.

1. Ні риба ні м'ясо. Ні пава ні Гава
2. До гарячого ще приском сипнути.
Пустити з торбами. Оливи до вогню долити.
3. Бити в барабани. Дзвонити в усі дзвони. Бити на сполох.
4. Стелитися під ноги. Ходити на задніх лапках.
5. Обдерти як липку . Останню сорочку зняти.

З'єднайте фразеологізми в антонімічні пари:

1. Хоч лопатою гребти
2. Тягнути лямку
3. Зарубати на носі
4. Розпустити язика
5. Виплисти на поверхню
6. Співати дифірамби
7. Розправити крила
8. Все в руках горить
9. Міцний горішок
10. Байдики бити

1. Пасти задніх
2. Працювати до сьомого поту
3. Викинути з голови
4. Скласти зброю
5. Води в рот набрати
6. Поливати поміями
7. Скинути ярмо
8. Ні риба ні м'ясо
9. Піти на дно
10. І за холодну воду не братися
11. Кіт наплакав

ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ: §17. ВПРАВА 290